

JAN KASPER PIERSZYŃSKI (PYRSZYŃSKI)

(1718 – 19.09.1758 w Lesznie)

Od 1740 do swojej śmierci w 1758 pełnił funkcję organisty i kapelmistrza kościoła parafialnego w Lesznie, kiedy miasto było własnością hrabiego Aleksandra Józefa Sułkowskiego, któremu zostało ono przekazane w roku 1738 przez Stanisława Leszczyńskiego. Kapelmistrz podpisywał się własnoręcznie na dwa sposoby – Pierszyński bądź też Pyrszyński. Notatka o jego zgonie w *Liber Mortuorum* brzmi następująco:

„Lesna. A - o Dni 1758. Die 19 – na Mensis Septembris obiit Famatus Gasparus Pirszczyński. Cantor et Organarius ad Ecclesiam Parochialem Lesnensem per annos 18. Omnibus Sacramentis munitus annorum vitae suae 40. Sepultus in Coemeterio Magno.”

Do wybuchu II wojny światowej znane były dwie jego kompozycje, zachowane w rękopisach znajdujących się ówczesnie w Państwowym Zbiorach Sztuki na Zamku w Warszawie. Były to *SEPULTO DOMINO*, oraz *MAGNIFICAT* – dzisiaj zaginione, choć szczęśliwie opisane w 1935 roku. Jedna rzecz z zachowanych opisów może nas zainteresować, ze względu na podany skład instrumentalny, potrzebny do wykonania kompozycji, a zapisany na stronach tytułowych zaginionych rękopisów. Zestawiając owe składy ze składami instrumentalnymi potrzebnymi do wykonania kompozycji dziś zachowanych, można spróbować – choć dużej ogólności, pokusić się o rekonstrukcję kapeli miasta Leszna działającej w czasach świetności rodziny Leszczyńskich.

SEPULTO DOMINO

*Sepulto Domino. Canto et Basso, 2 Hautbois, Violino multipicato, Fagot, 1 Trombone quarto-
Autore D. Casparo Pierszyński Cantore et Organario Lesnensi. (i inną ręką) Ex Partibus F.
Lilienheim*

MAGNIFICAT

*Canticum B. Mariae Virginis, Luc 1. Magnificat, a vocibus Canto, Alto, Tenore, Basso, Violinis 2,
Clarinis 2, Tympani ad libitum, con Organo. Autore Casparo Pyrszyński Cantore et Organario
Ecclesiae Parochialis Lesnensis, mpp. I u dołu inną ręką Ex Partibus Fr. Lilienheim, Organ(arii)
(W utworze tym istniała podobno również partia oboju, nie uwzględniona na stronie tytułowej)*

Cała znana nam dziś twórczość Pierszyńskiego to muzyka wokalna – instrumentalna. Do naszych czasów zachowało się pięć utworów, napisanych jego ręką. Część z nich to autorskie kompozycje Pierszyńskiego. Drugą grupę stanowią utwory innych kompozytorów, skopiowane ręką Leszczyńskiego Kantora. Dodatkowo jedna z mszy Pierszyńskiego istnieje dzisiaj w dwóch wersjach – w rękopisie samego kantora, jak i również w rękopisie będącym kopią przepisaną przez innego autora. Istnieje też Msza Pastoralna zachowana w rękopisie innego autora, jednak ta jest bardzo mocno zdekompletowana. Pomędzy przepisywanymi przez Pierszyńskiego utworami innych kompozytorów znajdujemy tak wielkie nazwisko, jak Johann Adolf Hasse. Wynika to z faktu, że w połowie XVIII wieku w Poznaniu i mniejszych okolicznych miastach – takich jak Rawicz, Wschowa czy Leszno, w niedziele i święta praktykowano tradycję „pięknych muzyk”, a kantorowie, poza wykonywaniem swoich utworów, przepisywali również utwory innych kompozytorów na potrzeby swoich kapel.

O kapeli parafialnej w Lesznie działającej w XVIII wieku trudno znaleźć dziś wzmianki w źródłach. Najpewniej była wspierana podczas uroczystości kościelnych przez działający w Lesznie cech muzyków miejskich. Można jednak przyjąć, że musiała posiadać pewną wartość, biorąc pod uwagę skład instrumentalny, potrzebny do wykonania zachowanych dziś partytur, oraz znanych składów do wykonania tych dziś zaginionych. Przyjrawszy się stronom tytułowemu z zapisanymi na nich obsadami można wysnuć kilka przypuszczeń, dotyczących kształtu kapeli leszczyńskiej oraz zespołu wokalnego, jakie działały w Lesznie w połowie w XVIII wieku:

Przyglądając się obsadom wokalnym poszczególnych kompozycji dochodzimy do wniosku, że partie solowe najczęściej powierza Pierszyński głosowi sopranowemu i basowemu. Ze wszystkich czterech znanych kompozycji Pierszyńskiego aż w trzech (!) z nich (zaginione dziś *Sepulto Domino*, Msza A-dur oraz *Missa Pastoralis in D*) występują tylko osoby śpiewające właśnie tymi głosami. Poza nimi nie występuje żaden chór ani inne głosy wokalne, ale zawsze towarzyszy im zespół instrumentalny. Z sytuacją taką spotykamy się również w jednej anonimowej Litanii Loretańskiej przepisanej ręką Leszczyńskiego Kantora. Zebrawszy składy potrzebne do wykonania zaginionych dzieł i tych dziś zachowanych okazuje się zatem, że aż w połowie (!) z nich występuje tylko sopran i bas. W pozostałych kompozycjach Leszczyńskiego Kantora dostrzegamy już pełną obsadę chóralną. Założywszy teorię, że Pierszyński komponował i przepisywał utwory innych kompozytorów na potrzeby leszczyńskiej kapeli, można przyjąć, że dwie osoby śpiewające odpowiednio sopranem i basem wyróżniały się w jakiś sposób swoimi umiejętnościami pośród innych śpiewaków działających wtedy w Lesznie i z tego też powodu znaczna część kompozycji dedykowana była na te dwa głosy.

Zakładając inną teorię można powiedzieć, że kapela w Lesznie była stworzona na wzór poznańskiej kapeli farnej. Skład tejże w roku 1738 był następujący: kantor, organista, dwóch wokalistów, dwóch skrzypków i dwóch trębaczy. Kapela ta utrzymywała dość stabilny status do roku 1763, a zatem czas jej działalności w tej formie pokrywa się z czasem sprawowania obowiązków Pierszyńskiego w Lesznie (Kapelmistrzem i organistą Pierszyński był w latach 1740-1758).

Również w odniesieniu do składu instrumentalnego, podobnie jak w Poznaniu, obsada w postaci organów (których partie niemal z pewnością wykonywał sam kompozytor), dwóch skrzypków i dwóch trębaczy – jest podstawą aż sześciu z ośmiu utworów autorstwa Pierszyńskiego i tych przez niego przepisanych. Inni instrumentalniści (oboiści, fagociści, kotliści etc.) mogli być doangażowywani w zależności od aktualnych potrzeb obsadowych.

Spis utworów Pierszyńskiego wraz z bibliotekami, w których się znajdują:

1. *Masses in A-Dur*

Tekst na okładce: brak

Miejsce: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

2. *Masses in D-Dur*

Tekst na okładce: brak

Miejsce: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

Spis utworów przypuszczalnie przepisanych przez Pierszyńskiego wraz z bibliotekami, w których się znajdują:

1. JOHANN ADOLF HASSE, *Litanies in G-Dur*

Tekst na okładce: *SAP | Litaniae Lauretanae | sub Titulo | Salus Infirmorum | a vocibus | Canto, Alto Tenore Basso | Violinis 2-bus Viola Alto obligato, Lituus 2-bus ex G ad libitum | Con | Fundamento | Authore Domino Josepho Adolf Hasse*

Miejsce: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

2. THEODOR WOLLMANN, *Masses in D-Dur (Missa Pastoralis)*

Tekst na okładce: *Missa Pastoralis | a | Canto Alto | Tenore Basso | Violinis 2-bus | Lituus 2-bus ex G | con Organo | Authore D. Theodoro Wollmann.*

Miejsce: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

3. ANONIM, *Litanies in D-Dur*

Tekst na okładce: *Litania de Beata Virgine Maria | Cum Organo et Cantu atque Basso | Violino 1-mo | Violino 2-do | Clarino 1-mo et Secundo | et Tympanis*

Miejsce: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

Spis utworów Pierszyńskiego, przepisanych przez innych kopistów, wraz z bibliotekami, w których się znajdują:

1. BALDASSARE GALUPPI, *Masses in A-Dur*

Tekst na okładce: *MISSA Ex. D. | à | Canto Basso. | Vi[olino] Primo. | Vio[lino] Secundo. | Cla[rino] Primo | Cla[rino] Secundo Ex. A. | [ORG]ANO | Auto: D: Galu | pi [!]*

Miejsce: Bayerische Staatsbibliothek

Powyższa msza, pomimo przypisania jej Baldassare Galuppiemu, jest w rzeczywistości kopią mszy A-dur znajdującej się w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu. Data sporządzenia kopii: 1764

2. *Missa Pastoralis in D-Dur*

Tekst na okładce: *MISSA PASTORALIS Ex D: | A. V. 7. | Canto: Basso: | Violino: Primo. | Violino Secundo: | Clarino. Primo. | Clarino. Secundo | Con | ORGANO. | Authore Casparo Joanni | Pierszynski*

Miejsce: Bayerische Staatsbibliothek

W powyższej mszy zachowane partie głosów wokalnych oraz organów. Reszta partii zaginiona. Data sporządzenia kopii: 1777